Вступ до ПЕРШОГО ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ІВАНА

Окрім Євангелія та Об'явлення, апостол Іван є автором трьох послань у Новому Заповіті. Імовірно, Перше послання Івана було написано у відповідь на гностичні тенденції, які почали негативно впливати на Церкву. Зокрема, гностики пропагували віру в те, що матерія є злом за своєю суттю, що потрібно володіти вищими містичними знаннями, і що Ісус не міг прийти в тілі.

Зміст

1:1–4	Мета написання
1:5 – 2:29	Бог є світло
3:1 – 5:12	Бог є любов
5:13–21	Висновок

Головна тема

Мета написання Послання подвійна: спростувати хибні доктрини (та послаблення етичних норм, до яких вони ведуть) і водночас запевнити віруючих в їхньому спасінні. Іван кілька разів використовує вираз «пишу вам», щоб позначити свої літературні наміри (1:4; 2:1, 8, 12–14, 21, 26; 5:13). З одного боку, він постійно спростовує погляди, які ставлять під сумнів втілення Христа – це наскрізь пронизує все послання, а з іншого боку, він підкреслює той взаємозв'язок, який можна мати з Богом, якщо жити вірним християнським життям.

Маніпуляції з істиною про прихід Ісуса в людському тілі затіняє кілька ключових християнських понять. До них належать доктрина гріха («осуд», «темрява», «прощення гріхів»); доктрина праведності (як Божої, так і нашої – порівняйте «істина», «заповіді», «кров Христа» і «примирення»); доктрина любові (як Божої, так і нашої). Ці доктрини є критично важливими християнськими істинами (слово «істина» і похідні форми використовуються 16 разів), які християни повинні знати (це слово і похідні форми використовуються 39 разів). Без них віра в Ісуса як Сина Божого ставиться під сумнів (наприклад, 3:21; 4:15; 5:1, 5, 10, 13).

Спеціальний розділ

ТРІЙЦЯ 5

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ 11

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ІВАНА

[1:1] У сучасних академічних колах можна нерідко почути думку, що описані в Біблії події є міфами. Слово «міф» має різні значення, але в сучасній мові зазвичай розуміється як ідея, що існування особи чи події, про які йдеться, є «лише уявним або непідтвердженим»[1]. Таким чином, слухача або читача переконують у тому, що біблійні історії не мають «підтвердженої» історичної основи і засновані не більше ніж на уяві авторів. Проте заяви про те, що біблійні історії – це міфи, не відповідають дійсності з кількох причин.

По-перше, було доведено, що Біблія – найточніша історично підтверджена книга, яка коли-небудь була написана. Роки археологічних досліджень і знахідок принесли достатньо доказів, щоб підтвердити точність Біблії і назавжди поховати звинувачення в її міфічному характері. По-друге, не знайдено жодних правомірних суперечностей, які б вказували на те, що автори біблійних оповідань фальсифікували інформацію. Протягом багатьох років скептики знаходили нібито суперечності між біблійними текстами. Але ці «суперечності» були доведені як хибні, і були надані адекватні відповіді, які підтверджують гармонію біблійних текстів. Перелік інших доказів, які спростовують звинувачення в міфічності, може бути дуже довгим. Такі аспекти, як наукове передбачення Біблії, її провісні пророцтва та єдність оповідання протягом сотень років написання, є лише деякими з цих потужних доказів.

Важливо відзначити, що до цих різних доказів треба додати й свідчення самих авторів, які недвозначно і переконливо свідчать проти ідеї про міфічність Біблії. Автори її книг наполягали, що їхні писання не базуються на уявних людях і подіях, які неможливо підтвердити, а ґрунтуються на твердих історичних фактах. Апостол Петро писав: «Адже ми сповістили вам про силу та присутність Господа нашого Ісуса Христа, не йдучи за хитрими вигадками, але будучи очевидцями Його величі» (2 Петра 1:16). Це саме заявляє і апостол Іван тут у 1:1–3.

Коли Лука писав своє оповідання про євангеліє Христа, він навмисно і свідомо сформулював своє вступне слово так, щоб його читачі зрозуміли, що його розповідь є історичною та фактичною: «Оскільки багато хто брався складати розповіді про події, що відбулися в нас, і як нам передали їх ті, які із самого початку були очевидцями й служителями Слова, то задумав і я, дослідивши пильно все від початку, написати за порядком тобі, високоповажний Теофіле, щоб ти переконався в достовірності науки, якої навчився» (Луки 1:1–4). Подібним чином і у вступі до Книги Дії Лука зазначив, що Ісус «після Своїх страждань… постав живий перед ними, з багатьма доказами, з'являючись їм упродовж сорока днів і розповідаючи про Царство Боже» (Дії 1:3).

Також, коли апостол Павло доводив, що Ісус Христос дійсно воскрес із мертвих, він писав, що по Своїм воскресінні Ісус «з'явився Кифі, тоді дванадцятьом; після того Він з'явився одночасно понад п'ятистам братам, з яких багато хто живе ще й донині, а деякі спочили. Пізніше з'явився Якову, а тоді – всім апостолам; нарешті з'явився і мені, – наче якомусь недоноскові» (1 Коринтян 15:5–8). Ці кілька віршів від Петра, Павла, Івана та Луки свідчать, що біблійні автори категорично наполягали на тому, що їхні писання не були вигадками, а були засновані на фактичних подіях. Крім того, вони конкретно записали розповіді багатьох свідків, які могли засвідчити точність їхніх тверджень. Звісно, можна робити скільки завгодно заяв про те, що в Біблії повно міфів, але їх не можна буде обґрунтувати. Наявні докази однозначно свідчать про те, що біблійні автори свідомо наполягали на точності своїх писань. Їхні твердження про фактичну точність були підтверджені археологією, а також спростуванням уявних суперечностей між їхніми писаннями та історією. Біблія не є збіркою міфів, яку можна поставити на один рівень із байками та казками. Це книга натхненних, фактичних, історично точних матеріалів, яка заслуговує на своє законне місце в анналах історії як найбільш вражаюча книга з коли-небудь написаних.

2:7 aNU-текст опускає *від початку*.

[2:18, 22] Термін «антихрист» зустрічається у Святому Письмі лише п’ять разів, **тільки** в писаннях Івана, і **тільки** в двох із п’яти його книг: 1 Івана 2:18, 22; 4:3; 2 Івана 7. Це має значні наслідки. Однак при обговоренні антихриста прихильники доктрини про тисячолітнє царство на землі не звертаються до 1 і 2 Івана; натомість, вони звертаються до Об’явлення, 2 Солунян чи Даниїла – до віршів, де навіть не вживається слово «антихрист». Це зрозуміло, адже на відміну від сучасних тверджень про антихриста, Іван застосував цей термін до **кількох** осіб, які жили **в його час** у першому столітті. Згідно з цими віршами, багато антихристів з’явилося в дні Івана, тому він стверджував, що «це остання година» (останній період релігійної історії, який зазвичай називається «останніми днями», як у Дії 2:16–17). Їхнє поводження було «не від Бога» (1 Івана 4:3). «Антихристами» були **всі ті**, хто відкидав Христа (вірш 22). Тому Іван назвав будь-яку таку заблудлу душу «обманщиком» і «антихристом» (2 Івана 7). Зауважте також використання означеного артикля в оригінальному тексті. Іван казав, що людей, які жили в його час і заперечували втілення Ісуса, мали вважати антихристами, причому не якимись абстрактними, а цілком конкретними. Ідея, що поняття «антихрист» має бути застосоване до якогось «майбутнього фюрера»[2], який приведе світ до глобального голокосту, повністю суперечить натхненному використанню цього терміну Іваном.

[2:22–23] Щоб показати розбіжності між ісламом і християнством, порівняйте ці вірші з Кораном: «Ті, хто говорить: "Аллах вибрав сина"... не кажуть нічого, крім брехні» (Сура 18:4–5).

2:28 аУ NU-тексті – *якщо.*

[2:18] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 15 коментарів до Об’явлення.*

3:1 аВ М-тексті – *вас.*

[3:4] Біблія визначає гріх як порушення Божих законів. Отже, непокора є єдиним злом у світі. Атеїсти помиляються, коли вважають біль та страждання «злом». «Суто зла на чисто фізичному рівні не існує»[3]. Дивіться Спеціальний розділ на стор. 14 коментарів до Йова. Добро і зло існують стосовно дотримання волі Божої, а отже, походять зі сфери духовного світу. Дивіться також 5:17.

3:14 аNU-текст опускає *[свого] брата.*

[4:1–3] Перші три вірші розділу містять елементи, які на перший погляд можуть видатися дещо заплутаними. Однак, якщо розглянути їх у належному контексті та порівняти з рештою Послання, їхнє значення стає значно зрозумілішим. Як коротку передісторію цих віршів, слід зазначити, що 1 Івана глибоко розглядає гностичну єресь, яка внесла розкол у Господню Церкву наприкінці першого століття та на початку другого століття. Одна з основних ідей цієї єресі полягала в тому, що все фізичне є гріховним за своєю природою. Тому, згідно з гностичною доктриною, якщо Ісус Христос і справді прийшов у тілі, то Він мав бути забрудненим цим гріховним тілом. Отже, гностики стверджували, що Ісус Христос ніколи буквально не приходив «у тілі», а лише здавалося, ніби Він був у тілі.

Аргумент Івана на початку 4-го розділу слугує закликом до християн «випробовувати», або перевіряти вчення та переконання кожного, хто заявляє, що говорить від імені Бога. Іван використав слово «дух», щоб позначити вчення, переконання та дії людей (у цьому випадку, істинних і фальшивих учителів). Далі Іван пропонує критерій, за яким його читачі могли визначити, чи говорить цей учитель від імені Бога, чи ні: «Кожний дух, який визнає, що Ісус

Христос прийшов у тілі, є від Бога» (4:2). Ця фраза викликала певну плутанину в релігійному світі. Якщо подивитися на фразу саму по собі, то виходить, що кожна людина, яка стверджує, що Ісус Христос прийшов у тілі, «є від Бога», незалежно від будь-яких інших переконань чи доктрин, які можуть суперечити Біблії. На підставі цього вірша також було висунуто аргумент, що Бог приймає будь-яку релігійну групу, яка визнає, що Ісус прийшов у тілі.

Однак, більш детальне дослідження показує, що ця фраза не була призначена надати загальне прийняття всіх релігійних людей або груп, які просто заявляють, що Ісус Христос прийшов у тілі. Насправді, стверджувати віру в те, що Ісус Христос прийшов у тілі, означає робити те саме, що й демони під час земного служіння Христа. Марк розповідає історію про те, як Ісус вигнав нечистого духа з людини, яка жила в Капернаумі (1:21–28). Побачивши Ісуса, нечистий дух вигукнув: «Що Тобі до нас, Ісусе Назарянине? Ти прийшов вигубити нас? Знаю, хто Ти є – Святий Божий!» (1:24). Очевидно, що нечистий дух визнав Ісуса як Того, Хто прийшов у тілі; але навряд чи хтось погодиться, що через таке словесне визнання нечистий дух може вважатися прийнятним для Бога. Тому ясно, що цей вислів Івана не означає, що кожна людина, яка просто каже, що Ісус прийшов у тілі, догодила Богу.

Що ж означає фраза Івана про визнання Христа, Який прийшов у тілі? В інших частинах Послання можна побачити кілька критеріїв, які визначають вірне слідування за Богом. Коффман пропонує перелік із принаймні семи критеріїв, за якими Іван у своєму Посланні оцінює, чи є людина вірною і прийнятною для Бога. Серед іншого, Іван написав, що людина повинна: (1) визнавати свої гріхи (1:8–10); (2) дотримуватися Божих заповідей (2:3–4; 5:2); (3) чинити праведність (2:29); (4) любити інших (3:10); (5) забезпечувати фізичні потреби інших (4:17) і (6) вірити та визнавати, що Ісус Христос прийшов у тілі (4:1–3). Як зауважив Коффман щодо цих критеріїв, «насправді, це не окремі випробування, а складові, і кожен з наведених віршів є, в певному сенсі, коментарем до інших… Єдність цих випробувань можна побачити в тому, що "дотримання заповідей", "любов один до одного", "вчинки праведності", "перебування Святого Духа" тощо, є одне і те саме»[4].

Отже, очевидно, що висловлювання Івана про визнання Христа не мало бути єдиним тестом автентичності віри, а скоріше підсумковим твердженням, яке включає в себе всі інші необхідні умови, викладені в Посланні. Тільки розумове прийняття і словесне визнання того, що Ісус Христос прийшов у тілі, ніколи не приведуть людину до правильних стосунків з Богом, якщо їй бракує належних вчинків і послуху Божим заповідям.

Потрібно надати додаткові зауваження щодо згадки Іваном про «дух антихриста». Багато людей і релігійних груп намагалися визначити цього антихриста. Якщо просто набрати слово «антихрист» в Інтернеті, можна отримати безліч пропозицій щодо кандидатів на цю «роль», серед яких римський імператор Нерон, Адольф Гітлер, Саддам Хусейн і Папа римський. У більшості випадків «антихрист» має бути пов’язаний з кінцем світу, числом 666 і різними іншими «ознаками часу». Однак при критичному аналізі можна побачити, що будь-яка особа або група людей, які не визнають, що Ісус Христос, Син Божий, прийшов у тілі, були охоплені духом антихриста. Такі групи, як мусульмани, індуїсти, буддисти і навіть ортодоксальні євреї підпадають під осуд Івана за заперечення ними Сина і Отця. Як Іван закликав своїх читачів майже дві тисячі років тому, так і ми повинні сьогодні: «випробовуйте духів, чи від Бога вони, адже багато лжепророків з’явилося у світі» (1 Івана 4:1).

4:3 aNU-текст опускає *Христос прийшов у тілі*.

4:19 aNU-Text опускає *Його*.

4:20 aУ NU-тексті – *не може любити й…*

5:4 aУ M-тексті – *ваша*.

5:8 aNU-текст і M-текст опускають текст від *на небі…* (вірш 7) до *…на землі* (вірш 8). Лише чотири або п’ять дуже пізніх манускриптів містять ці слова грецькою мовою.

5:9 aУ NU-тексті – *яким Він засвідчив*.

[5:10] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 3 коментарів до Івана.*

[5:13] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 60 коментарів до Івана щодо віри, доказів і знань.*

[5:20] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 6 коментарів до Луки щодо історичних доказів життя Христа.*

ТРІЙЦЯ

Протягом століть природа Бога була в центрі палких дебатів. Цілі собори збиралися для обговорення, чи складається Бог із трьох особистостей з однією природою, чи є Ісус частиною Божества, як Дух Святий вписується в це питання, а також низку інших подібних питань. Відповіді на них можуть мати далекосяжні теологічні та практичні наслідки. Цей Спеціальний розділ показує, що згідно з біблійним ученням Божество складається з трьох Осіб, або Іпостасей – Отця, Сина та Святого Духа, об'єднаних однією природою.

ВИЗНАЧЕННЯ

Як і в усіх дискусіях, що стосуються правильного розуміння істини, спочатку необхідно надати чіткі, прийнятні та достатньо точні визначення основних термінів.

Божество: опис повноти, як сутності, так і особистості, надприродного Творця світу[5].

Природа: «притаманний характер або основна конституція особи чи речі; сутність»[6].

Особистість: визначена, розпізнавана сутність, яка має розум і бажання. Як визначено в словнику Merriam-Webster: «Комплекс характеристик, який відрізняє індивідуума… Повнота поведінкових та емоційних характеристик індивідуума; набір відмінних рис і характеристик»[7].

Хоча більшість понять, які будуть обговорюватися в контексті Трійці, такі як «особистість», «природа» і навіть «Божество», доволі легко визначити, це не означає, що аспекти Бога, які вони описують, також буде легко зрозуміти. Насправді, концепція Божества є настільки складною, що її неможливо охопити людським розумом, так що будь-яка спроба обговорювати Бога швидко виявляє обмеженість людського розуму. Ми ніколи не зможемо повністю зрозуміти Божество. Як виразно написав про Боже одкровення євангелія апостол Павло: «О, глибино багатства, премудрості й знання Божого! Які незбагненні Його суди і недослідимі Його дороги!» (Римлян 11:33). Однак ми не повинні зробити висновок, що взагалі нічого не можна знати про Бога. Якби це було так, нам було б неможливо вести будь-яку розмову про Нього, вимовляти Його ім'я або навіть визначати Його концепцію. Навпаки, хоча ми й не спроможні повністю зрозуміти все, що включає в себе поняття «природа» Бога, і хоча ми можемо визначити концепцію «особистості» так, щоб повністю осягнути її, ми можемо знати достатньо про поняття «Божество», «природа» та «особистість», щоб сказати, що Божество є трьома Особами, об'єднаними однією природою.

ОСНОВНИЙ АРГУМЕНТ НА КОРИСТЬ ТРИЄДНОСТІ БОГА

Основний аргумент на користь концепції Трійці виглядає так:

Твердження 1: Біблія навчає, що Божество єдине в Своїй природі, або сутності.

Твердження 2: Біблія навчає, що Бог Отець є однією з іпостасей Божества.

Твердження 3: Біблія навчає, що Святий Дух є однією з іпостасей Божества.

Твердження 4: Біблія навчає, що Ісус Син є однією з іпостасей Божества.

Отже, Божество складається з трьох Особистостей однієї природи.

БОЖЕСТВО – ЄДИНЕ В СВОЇЙ ПРИРОДІ

Різні уривки з Писання свідчать про те, що Божество має єдину природу. Один із найбільш відомих текстів, який підтверджує цю істину, це Второзаконня 6:4: «Слухай, Ізраїлю! Господь, наш Бог, – Господь єдиний». Подібний текст знаходиться в Посланні до ефесян: «Одне Тіло й один Дух, – як і були ви покликані в одній надії вашого покликання. Один Господь, одна віра, одне хрещення, один Бог і Отець усіх, Який над усіма, і через усіх, і в усіх [нас]» (4:4–6). Крім того, Малахія зазначає: «Чи не один батько у нас усіх? Хіба не один Бог нас створив?» (2:10). Той факт, що Бог єдиний, чітко зазначено в Біблії.

Такі чіткі твердження про Божу єдність спонукають декого заперечувати, що Бог складається з трьох Особистостей. Вони стверджують, що якщо Бог один, то Він ніяк не може бути трьома; отже, Його «одиничність» виключає можливість того, що Отець, Син і Святий Дух всі можуть бути Богом. Таким чином, критики концепції Трійці не розрізняють поняття природи і особистості.

Біблія навчає, що нас створив «один Бог» (Малахії 2:10). Однак детальніший розгляд розповіді про створення людини показує, що в цьому процесі мав місце певний вид множинності. У Буття 1:26–27 читаємо: «І сказав Бог: Створімо людину за Нашим образом і Нашою подобою… І створив Бог людину на Свою подобу, за Божим образом створив її; Він створив їх чоловіком і жінкою». Єврейська мова в цьому уривку не може слугувати остаточним доказом множинності, але використане фразування однозначно дозволяє побачити в одному Бозі певний аспект множинності. Краще зрозуміти її можна, досліджуючи уривки про творіння. У своєму Євангелії апостол Іван пояснює: «На початку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог. Воно на початку було в Бога. Все через Нього постало, і без Нього не постало нічого з того, що постало» (1:1–3). Далі з цього розділу ми дізнаємося, що Слово «стало тілом і перебувало між нами» (1:14). Таким чином, «Слово» означає Ісуса, Який був з Богом і був Богом, і створив усе разом з Отцем. Ми бачимо, що єдність Творця повинна дозволяти певний аспект множинності.

Логічно ми могли б сформулювати аргумент так: існує один Бог, Який створив людину. Концепція єдності або означає, що нічого в Бозі не може мати жодної множинності, або що певний аспект Бога є абсолютно єдиним, **але принаймні один інший аспект Бога може мати множинність**. Неможливо, щоб у Бозі взагалі не було жодної множинності, оскільки Біблія подає принаймні один аспект Бога (Отець і Син), який має множинність. Таким чином, певний аспект Бога є абсолютно єдиним, але інший аспект Бога може мати, і має, множинність.

Після того, як ми логічно визначили, що принаймні один аспект Бога повинен бути «єдиним» і повністю неподільним, нам потрібно з'ясувати, що це за аспект. Ми бачимо, що до Бога у Його повноті застосовуються кілька ідей. Бог є вічним, від віку і до віку (Псалом 89:2; Второзаконня 33:27). Вічність Бога стосується як Отця, так і Сина Божого, що видно з того, що Ісая описує Месію (якого в Новому Заповіті визнають Ісусом) як «Вічного Батька» (9:5). Концепція вічності однаково стосується і Святого Духа, як зазначено у Посланні до євреїв: «…то наскільки більше кров Христа, Який вічним Духом приніс Себе, непорочного, Богові…» (Євреїв 9:14). Оскільки концепція вічності однаково стосується Отця, Сина і Святого Духа, ми успішно визначили принаймні один аспект Бога, який є повністю єдиним і стосується всіх аспектів Бога. Такі якості складають природу або сутність Бога. І хоча ми дійсно не можемо знати чи розуміти всі аспекти Божої сутності, ми можемо скласти перелік ідей або ознак, які складають цю неподільну повноту, що однаково застосовується до Отця, Сина і Святого Духа:

- Сутність Бога незмінна (Псалом 101:28; Євреїв 13:8).
- Сутність Бога морально досконала (Аввакума 1:13; 1 Петра 2:22).
- Сутність Бога заснована на справедливості (Псалом 88:15; Матвія 23:23).
- Сутність Бога є любов (1 Івана 4:8).
- Сутність Бога є вічною (Псалом 89:2; Второзаконня 33:27; Ісаї 9:5).

Біблія пропонує набагато більш вичерпний перелік ознак Божої природи або сутності. Цей короткий перелік наведено як демонстрація того, що всі три іпостасі Бога (Отець, Син і Святий Дух) мають одну неподільну природу, яка однаково застосовується до всіх них.

ТРИ ІПОСТАСІ БОГА

Визначивши, що Бог є єдиним у Своїй сутності або природі, ми можемо перейти до розгляду ідеї, що Бог має три Особистості, або Іпостасі. Ми можемо встановити, що цими трьома Особистостями Бога є Бог Отець, Бог Син і Бог Святий Дух.

Бог Отець

Твердження, що однією з Особистостей Божества є Отець, викликає найменше суперечок і є одним із аспектів цієї дискусії, який найлегше довести. Насправді багато людей і релігійних груп вважають Отця єдиною Особистістю Бога (що, як ми покажемо, не відповідає дійсності), але дуже мало з тих, хто приймає Біблію як Слово Боже, заперечує, що Бог Отець є Богом. Це так, тому що в Біблії є багато віршів, які ототожнюють Бога з Особистістю Отця. Розгляньмо кілька з них. У 2 Петра 1:17 сказано, що Ісус «прийняв честь і славу від Бога Отця». Послання Юди написане «покликаним, улюбленим у Бозі Отці» (вірш 1). Коли Ісус навчав Своїх учнів молитися, Він казав їм говорити: «Отче наш, Який на небесах, нехай святиться Ім'я Твоє» (Матвія 6:9). Павло писав до солунян: «Сам же Бог і наш Отець, і наш Господь Ісус нехай вирівняє нашу дорогу до вас» (1 Солунян 3:11). Як і в інших аспектах цього аргументу, можна скласти значно довший перелік уривків, які показують, що Біблія називає Бога Отця частиною Божества. Отже, продовжуючи наш аргумент, ми встановили, що Божество має одну неподільну природу, множинність особистостей, і однією з цих особистостей є Бог Отець.

Бог Святий Дух

Через те, як багато людей сприймають термін «дух», Святого Духа часто неправильно ідентифікують. Його часто ототожнюють з якоюсь невизначеною силою, і дехто не визнає того факту, що Він є Особистістю Божественної Трійці. Однак Писання чітко пояснює, що Дух Святий є іпостассю Трійці так само, як і Отець та Син. Згадайте текст Біблії, в якому зазначено, що Дух є вічним (Євреїв 9:14). Це означає, що Він не є створеною істотою, а існував завжди. Можна сформулювати такий аргумент: Бог – єдина вічна істота. Дух Святий є вічним. Отже, Дух Святий є Богом. Крім того, ми читаємо, що, так само як Бог знає все, Дух також знає все: «Нам *це* Бог відкрив через [Свого] Духа, бо Дух досліджує все, навіть глибини Божі… Так само й Божого ніхто не пізнав, хіба тільки Дух Божий» (1 Коринтян 2:10–11).

Книга Дії містить пам'ятну історію про двох ранніх християн на ім'я Ананій і Сапфіра. Ці двоє продали ділянку землі, віддали гроші церкві, але збрехали про ціну землі. Докоряючи їм за їхній гріх, апостол Петро сказав: «Ананію, як це так, що сатана наповнив твоє серце, щоб обманути Святого Духа… Ти ж сказав неправду не людям, а Богові!» (Дії 5:3–4). Зверніть увагу, що за словами Петра, збрехавши Духу Святому, Ананій збрехав Богові, тим самим прирівнюючи Духа Святого до Бога. Крім того, у 1 Петра 1:2 сказано, що християни брали участь у «освяченні Духом». У 1 Солунян 5:23 читаємо: «А Сам Бог миру нехай повністю освятить вас». Знову ми бачимо, що освячення християн приписується Богу, але водночас і Духу Святому. Цю лінію аргументації можна поширити й на інші аспекти діяльності Бога. Апостол Павло стверджує, що «Все Писання богонатхненне» (2 Тимофія 3:16). Апостол Петро пояснює, що Писання створювалося, коли його «від Бога звіщали мужі, натхнені Святим Духом» (2 Петра 1:21). Отже, можна зробити висновок, що Бог надихав Писання, і Дух Святий надихав Писання, отже, Дух Святий є Богом.

Як тільки встановлено, що Дух Святий є Богом, потрібно показати, що Він є особою, а не просто невизначеною силою. Ми визначили слово «особа» як пізнавану, окрему сутність, яка має розум і бажання. Біблія послідовно зображує Духа Святого особою, як і Отця. По-перше, Писання стверджує, що Дух Святий може промовляти до людей зрозумілою для них мовою – що Він і робив. Наприклад: «А Дух до Пилипа промовив: Підійди, та й пристань до цього повозу» (Дії 8:29, переклад І. Огієнка). Це не була невизначена, безособова сила, а впізнаваний

голос, який особа використала для висловлення свого бажання людині на ім'я Пилип. Апостол Павло пояснює, що «Дух ясно говорить, що в останні часи деякі відступлять від віри» (1 Тимофія 4:1). І знову Дух говорить зрозумілою мовою. У Книзі Об'явлення сказано, що «Дух і наречена кажуть: Прийди!» (22:17). Лише особа, яка має волю та ідентичність, може висловити таке запрошення. Крім того, інші аспекти особистості Духа Святого видно в тому, що Його можна зневажити (Матвія 12:31–32; Євреїв 10:29), Йому можна збрехати (Дії 5:3) і Його можна засмутити (Ефесян 4:30)[8]. Дух Святий є Богом і має всі ознаки особи. Отже, ми робимо висновок, що Отець є однією Особистістю Бога, а Дух Святий є іншою Особистістю Бога.

Бог Син

Окрім Отця та Духа Святого, Біблія згадує ще одну Особу, яка складає Трійцю: Ісуса Христа, Сина. У Біблії вони часто згадуються разом. Матвій записав наказ Ісуса, що Його послідовники повинні хрестити учнів в ім'я «Отця, і Сина, і Святого Духа» (28:19). Петро писав, що християни є «вибрані… за передбаченням Бога Отця, освяченням Духа, на послух і окроплення кров'ю Ісуса Христа» (1 Петра 1:1–2). Пряме прочитання цих уривків ставить ці три Особи на один рівень. Однак дехто стверджує, що хоча Ісус є Сином Божим (що Писання підтверджує в численних місцях; див. Матвія 14:33; 16:16; Марка 1:1; Луки 8:28; Івана 3:16–18; 2 Коринтян 1:19), це не означає, що Він є рівним Богові або має з Ним одну природу. Вони стверджують, що Бог створив Ісуса першим, а потім Ісус створив усе інше. Таким чином, вони вважають, що Ісус не є Богом, а лише Сином Божим, творінням Бога або піднесеним ангелом. Інші кажуть, що Ісус був лише людиною і ніколи не заявляв, що Він є Богом або навіть ангелом. Однак Біблія заперечує обидві ці концепції і представляє ґрунтовну й послідовну картину Ісуса Христа, Сина Божого, як Бога за Своєю природою і як третю Особу Трійці.

ІСУС СИН НАЗИВАЄТЬСЯ БОГОМ

Пророк Ісая провістив, що Месія прийде у світ як Дитина. Його будуть називати «Дивовижний, Порадник, Сильний Бог, Вічний Батько, Володар миру» (Ісаї 9:5). Зверніть особливу увагу, що цю майбутню Дитину названо Сильним Богом. Новий Заповіт розповідає, що Ісус був цією Дитиною, помазаним Месією, Сином Давида, як описано в Ісаї 9:5. У Євангелії від Івана жінка, з якою Ісус розмовляв біля криниці, сказала: «Знаю, що прийде Месія, Який називається Христос», на що Ісус відповів: «Це Я, Хто говорить з тобою» (Івана 4:25–26). Якщо скласти ці твердження разом, отримуємо такий аргумент: Месія є Богом Сильним. Ісус Христос, Син Божий, є Месією. Отже, Ісус Христос є Богом Сильним.

У першому розділі Євангелія від Івана сказано: «На початку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог» (Івана 1:1). Знову зверніть увагу, що Слово названо Богом. Через кілька віршів читаємо: «І Слово стало тілом, і перебувало між нами», і Іван «свідчив про Нього» (Івана 1:14–15). З Івана 3:22–36 зрозуміло, що Іван свідчив про Ісуса Христа, Сина Божого. Склавши ці факти разом, отримуємо наступний аргумент: Слово є Богом. Ісус Христос, Син, є Словом. Отже, Ісус Христос, Син, є Богом. Апостол Хома додав свій голос до цього висновку, коли побачив рани на тілі Ісуса і проголосив: «Господь мій і Бог мій» (Івана 20:28).

ІСУС, СИН, ГІДНИЙ ПОКЛОНІННЯ І ПРИЙМАВ ЙОГО

Матвій детально описав, як диявол спокушав Ісуса в пустелі, намагаючись змусити Ісуса впасти і поклонитися йому. На це Ісус відповів: «Господу, Богові своєму, поклонятимешся і Йому єдиному служитимеш!» (Матвія 4:1). Аргумент Ісуса був таким: усі люди морально зобов'язані поклонятися лише Богові. Диявол не є Богом. Отже, ніхто не повинен поклонятися дияволу. Виходячи з такої лінії міркувань зрозуміло, що будь-яка вірна Богові людина ніколи не заохочуватиме поклоніння нікому, окрім Бога. Цей принцип ми бачимо в багатьох епізодах Біблії. Перебуваючи в Лістрі, Павло та Варнава зцілили кульгавого чоловіка. Мешканці міста були настільки вражені та захоплені ними, що намагалися поклонитися їм. Тоді Павло та Варнава кинулися до натовпу і намагалися зупинити їх, вигукуючи: «Люди, що ви робите? Ми є такими ж людьми, як і ви» (Дії 14:15). Їхні міркування були подібні до того аргументу, який висловив Ісус: усі люди зобов'язані поклонятися лише Богові. Павло та Варнава не були Богом.

Отже, ніхто не повинен був їм поклонятися. Те саме ми бачимо в ситуації, коли апостол Іван «упав, щоби поклонитися до ніг ангела» (Об'явлення 22:8), але ангел сказав йому: «Гляди, не роби цього. Я співраб твій… Поклоняйся Богові» (Об'явлення 22:9). Аргумент ангела був таким: Бог – єдина Істота, Якій слід поклонятися. Я, ангел, не є Богом. Отже, ніхто не повинен поклонятися мені.

Якщо взяти до уваги, як Ісус реагував на поклоніння, можна побачити, що Він охоче приймав його як належну реакцію на Його особистість і владу. У Біблії записано, як у багатьох випадках люди поклонялися Ісусу Христу. Одного разу Його учні «поклонилися Йому, кажучи: Ти насправді є Божий Син!» (Матвія 14:33). Ісус прийняв їхнє поклоніння і не докорив їм. В іншому випадку Ісус зцілив чоловіка, який народився сліпим, а потім наказав йому вірити в Сина Божого. Чоловік відповів: «Вірю, Господи! – і вклонився Йому» (Івана 9:38; див. також Матвія 2:11; 28:9; Івана 20:28). Аналізуючи аргумент Ісуса, ми бачимо, що Ісус сказав, що всі люди морально зобов'язані поклонятися лише Богові, і Сам приймав поклоніння як належне ставлення людей до Нього. Отже, або Ісус порушив Писання, приймавши поклоніння всупереч приписам Біблії, або Ісус є Богом. Ісус ніколи не порушував Писання (Євреїв 4:15; Івана 8:46). Отже, Ісус є Богом.

ІСУС, СИН, ОТОТОЖНЮЄТЬСЯ З ЯХВЕ

У єврейській Біблії особливе ім'я Бога називається *Тетраграматон*. Воно складається з чотирьох єврейських літер і транскрибується як Яхве або Єгова. Точна вимова цього імені була втрачена, оскільки в оригінальній єврейській мові не було голосних. Це ім'я використовується виключно для опису вічного Бога Творця всесвіту. Пророк Ісая описує момент, коли він у видінні побачив Бога. Ангельські істоти, які стояли навколо Божого престолу, називали Бога «Господь (Яхве) Саваот» (Ісаї 6:3) і використовували те саме ім'я (*Тетраграматон*) у п'ятому вірші. Без сумніву, Ісая описував видіння вічного Бога. У Новому Заповіті апостол Іван посилається на цей епізод із видіння Ісаї. Він пише, що хоча Ісус «зробив перед ними стільки чудес, вони не повірили в Нього» (Івана 12:38). А далі Іван цитує текст Ісаї 6:9–10 і зазначає: «Це сказав Ісая, коли побачив славу Його і сповістив про Нього» (Івана 12:41). У цьому вірші займенник «Нього» стосується Ісуса, що підтверджується використанням цього ж займенника для опису Ісуса у віршах 37 і 42. Отже, аргумент виглядає так: Ісая бачив славу Господа Бога (Ісаї 6). Іван стверджує, що Ісая бачив славу Ісуса і описує епізод з Ісаї 6. Таким чином, Іван ототожнює Ісуса з Господом Богом Яхве (Єговою).

Крім того, інші уривки також ототожнюють Ісуса з Богом Яхве. Ісая провістив, що буде посланий вісник, який стане предтечою Месії (40:3). Цей вісник буде «голосом того, хто гукає в пустелі», що «приготує Господню дорогу, прямою зробить в пустелі дорогу для нашого Бога» (Ісаї 40:3). Новий Заповіт застосовує це пророцтво до Івана Хрестителя (Івана 1:11) і стверджує, що Іван готував шлях для Ісуса, тим самим ототожнюючи Ісуса з Господом Богом Яхве. Знову ж таки, аргумент виглядає так: Ісая провістив, що вісник приготує шлях для Господа Бога. Іван Хреститель був тим вісником, про якого казав Ісая. Іван приготував дорогу для Ісуса. Таким чином, Ісус ототожнюється з Господом Богом.

З цих уривків і представлених аргументів ми можемо дійти конкретного висновку про Ісуса, Сина. Ісус не лише прямо названий Богом, Він також приймав поклоніння, що належить лише Богові, і до Нього застосовується святе ім'я Яхве; таким чином, Ісус є Богом. Те, що Ісус є Особою, яка має свою особистість, не викликає сумнівів. Отже, Ісус є однією з Іпостасей Божества (дивіться Спеціальний розділ про божественність Христа на стор. 3 коментарів до Івана). Ми встановили, що Отець, Святий Дух і Ісус є трьома Особами Божества і поділяють ту саму природу. А тепер розглянемо найбільш часті заперечення проти такого висновку.

РОЗГЛЯД ЗАПЕРЕЧЕНЬ

Як і з будь-яким питанням, що стосується Бога та Біблії, вичерпний перелік заперечень і відповідей на них був би настільки великим, що зайняв би сотні чи навіть тисячі сторінок. Тому ми зупинимося на кількох найбільш поширених запереченнях тез, які були надані вище.

Заперечення 1: Слова «Трійця» немає в Біблії

Концепція, що Бог складається з трьох Осіб – Отця, Сина і Святого Духа, єдиних у Своїй природі, часто підсумовується як концепція триєдиного Бога. Термін «триєдиний» означає троє особистостей, об'єднаних однією природою. Іменником до цього прикметника буде слово триєдність, або «Трійця». Цей термін використовується більшістю християн та інших для опису природи та іпостасей Бога. Одним із основних заперечень проти використання цього слова і концепції, яку воно описує, є те, що слово «Трійця» не зустрічається в Біблії. Нібито, оскільки Біблія не використовує термін «Трійця» для опису Бога, то й сама ідея Трійці є небіблійною і була додана штучно.

Насправді, це заперечення можна спростувати, показавши, що існують слова, які сьогодні використовують для опису біблійних концепцій, але які не зустрічаються в біблійному тексті. Наприклад, у Біблії ніколи не використовується термін «атеїст» або «атеїзм». Тож, чи можна на підставі цього стверджувати, що Біблія не розглядає концепції людини, яка не вірить у Бога? Ні, оскільки в Псалмі 13:1 сказано: «Безумний у своєму серці сказав: Нема Бога!». Сучасний термін «атеїзм» точно описує людину, яка каже: «Нема Бога!», хоча самого цього слова немає в Біблії. Подібно, в Біблії не зустрічається слово «неділя», але ми використовуємо це слово сьогодні на позначення дня, який Біблія називає «першим днем тижня» і який настав після суботи. Ці приклади демонструють логічну непослідовність заяв, що та чи інша концепція не викладається в Біблії, якщо в ній відсутнє слово, яке ми використовуємо для її опису.

Заперечення 2: Якщо Бог один, Його не може бути три

Ще одним поширеним запереченням проти вищезазначених тез є ідея, що якщо Бог один, то Його не може бути три. Ті, хто висуває цей аргумент, цитують такі вірші, як Второзаконня 6:4 – «Господь, наш Бог, – Господь єдиний!» і Ефесян 4:6 – «один Бог і Отець усіх». Вони стверджують, що якщо Бог один, як зазначено в цих віршах, то Він не може в той самий час бути трьома Особами, бо це порушило б закон логіки, відомий як закон протиріччя.

Відповідаючи на цей аргумент, корисно згадати, як саме звучить закон протиріччя. Уоррен формулює його так: «Ніщо не може одночасно мати і не мати певної характеристики (або властивості) в одному й тому самому сенсі»[9]. Іншими словами цей закон можна сформулювати так: ніщо не може бути чимось і водночас не бути цим самим у той самий момент і в тому самому сенсі. Важливим аспектом закону протиріччя, що стосується обговорення концепції Трійці, є ідея про те, що особа або річ має певну характеристику «в одному й тому самому сенсі». Наприклад, ми могли б сказати, що людина на ім'я Боб є дуже багатою і дуже бідною. Хоча це твердження здається суперечливим на перший погляд, ми могли б мати на увазі, що він фізично й фінансово процвітає, але водночас є дуже поверхневим і духовно бідним. Тож у певному сенсі він багатий (фінансово), а в іншому – бідний (духовно). Тому можна сказати, що він одночасно і багатий, і бідний. Таким самим чином і Бог може бути одночасно «одним» і «трьома» саме тому, що ці терміни стосуються різних Його аспектів. Використовуючи слово «один», ми посилаємося на вічну природу чи сутність Бога; використовуючи слово «три», ми посилаємося на Особистості Бога, а не на Його природу. Таким чином, важливо розуміти, що Божество – це три Особистості, єдині в Своїй сутності. Це твердження не порушує закон протиріччя і гармонує з тим, що говорить Біблія.

Заперечення 3: Ісус Сам заперечував, що Він є Богом

Деякі противники концепції Трійці стверджують, що Ісус Сам не вважав Себе Богом і кілька разів навіть заперечував Свою божественність. Одним із уривків, який найчастіше використовують для підтримки цього твердження, є Марка 10:17. У цьому уривку багатий юнак запитав Ісуса: «Учителю добрий, що маю робити, аби успадкувати вічне життя?» На це Ісус йому відповів: «Чому називаєш Мене добрим? Ніхто не є добрим, один лише Бог». Згідно з точкою зору скептиків, Ісус цим заперечує, що Він є Богом. Але уважніший розгляд відповіді Ісуса виявляє якраз протилежне. Зауважте, що Ісус не заперечує, що Він є «Учитель добрий». Він просто коментує, що є лише Один, Хто є по-справжньому добрим, і це Бог. Тож, якщо твердження юнака, що Ісус є «Учитель добрий», правдиве (а воно правдиве), і «добрим» є лише Бог, то Ісус підтверджує Свою божественність, а не заперечує її. Як і при будь-якому

обговоренні Святого Письма, важливо звертати увагу на те, що насправді говорить текст, а не на те, як інші тлумачать його.

ВИСНОВОК

Обговорення природи й Особистостей Бога є важливим з кількох причин. По-перше, якщо Бог включив інформацію про це в Біблію, значить, Він хоче, щоб люди вивчали та пізнавали цю інформацію. По-друге, неправильне розуміння Особистостей Бога може привести до висновку, який суперечить Божому Слову і веде до духовної катастрофи. Якщо неправильно зрозуміти, що Ісус є вічним Богом, рівним Отцю і Духу, можна ніколи не усвідомити значущості того, що Бог прийшов на землю у тілі, щоб померти за гріхи людей. Таке неправильне розуміння також може призвести до того, що люди не будуть шанувати Христа, як того вимагає Біблія. Ісус сказав, «щоб усі шанували Сина, як шанують Отця. Хто не шанує Сина, той не шанує і Отця, Який Його послав» (Івана 5:23). Тільки розуміння того, що Син є Богом, як і Отець, дає змогу шанувати Сина «як» Отця. Таким чином, обговорення концепції Трійці є необхідним для здорового християнського вчення і практики.

Якщо підходити до вивчення всього Святого Письма зі щирим бажанням пізнати істину про Божество, можна з повною впевненістю дійти висновку, ґрунтуючись на біблійних положеннях і висновках, що Божество – це три Особистості – Отець, Син і Святий Дух – в одній сутності.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. “Myth” (2005), *Merriam-Webster Online Dictionary*, http://www.m-w.com/cgibin/dictionary?book=Dictionary&va=Myth.
2. Hal Lindsey (1970), *The Late Great Planet Earth* (Grand Rapids, MI: Zondervan), стор. 87. Також цикл книг і фільмів “Left Behind”.
3. Thomas Warren (1972), *Have Atheists Proved There Is No God?* (Jonesboro, AR: National Christian Press), стор. 93.
4. Burton Coffman (1979), *Commentary on James, 1&2 Peter, 1,2&3 John, and Jude* (Abilene, TX: ACU Press), стор. 415-416.
5. R.C.H. Lenski (1961 reprint), *The Interpretation of St. Paul’s Epistle to the Romans* (Minneapolis, MN: Augsburg), стор. 98.
6. «Природа» (2015), *Merriam-Webster*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/nature.
7. «Особистість» (2015), *Merriam-Webster*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/personality.
8. Owen Olbright (1999), *The Holy Spirit: Person and Work* (Delight, AR: Gospel Light), стор. 25.
9. Thomas Warren (1982), *Logic and the Bible* (Ramer, TN: National Christian Press), стор. 23.